

Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu -menetelmän arviointi

PÄÄHAVAINNOT

- Haastateltavat suhtautuivat myönteisesti *Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu* -menetelmään.
- Menetelmän uskottiin olevan mahdollisesti hyödyllinen perheen avun saamisen kannalta.
- Työntekijän avointa suhtautumista pidettiin tärkeänä, samoin ystävällistä katsekontaktia.
- Kyselyn selkokieliisyys tulee varmistaa.
- Haastateltavat toivoivat, että lapseen liittyvien tapaamisten yhteydessä otetaan puheeksi parisuhde ja perheväkivalta.

Suomessa maahanmuuttajataustaisille vanhemmille syntyneillä lapsilla on tutkimusten mukaan keskimääräistä suurempi mielenterveysongelmien riski. Esimerkiksi suomalaisen rekisteritutkimuksen mukaan maahanmuuttajataustaisten vanhempien lapsilla on useammin kehityksen häiriöön liittyviä diagnooseja kuin suomalaistaustaisille vanhemmille syntyneillä lapsilla (Lehti ym., 2018). Lisäksi maahanmuuttajataustaisilla lapsilla, jotka ovat muuttaneet Suomeen muualta, saattaa olla aikaisempia traumatisoivia kokemuksia. Tämä voi edelleen lisätä maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten osuutta psykiatrisissa palveluissa (Lehti & Sourander, 2016). Suurin osa Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista voi kuitenkin hyvin riippumatta siitä, ovatko heidän vanhempansa syntyneet Suomessa vai ulkomailla. Lapsen myönteistä kasvuympäristöä ja kehitystä haastavat mm. vanhempien matala koulutustaso, taloudelliset vaikeudet ja terveysongelmat. (Aaltonen ym., 2020.)

Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden ja potilaiden erilaiset taustat, tarpeet ja usein erilaisten ongelmien kasaantuminen yhdelle perheelle tai asiakkaalle aiheuttavat ajoittain haasteita suomalaiselle palvelujärjestelmälle. Esimerkiksi kulttuuri voi vaikuttaa käsityksiin vanhemmuudesta ja kasvatuksesta. Mielenterveyden ammattilaiset saattavat kokea maahanmuuttajataustaiset perheet haastaviksi kielellisten ja kulttuuristen eroavaisuuksien sekä mahdollisten traumaattisten kokemusten vuoksi (Lehti & Sourander, 2016). Etenkään pakolaistaustaiset eivät mielenterveysoireilustaan huolimatta aina saa tarvitsemaansa tukea mielenterveyteensä (Castaneda ym., 2018; Castaneda ym., 2020; Kiesepää & Lehti, 2021). Lisäksi maahanmuuttajataustaisten lasten terveyspalveluiden käytön on osoitettu monissa maissa eroavan muiden lasten palveluiden käytöstä (Markkula ym., 2018).

Tässä julkaisussa raportoidaan, millaisia kokemuksia maahanmuuttajataustaisilla vanhemmilla on kehitteillä olevasta *Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu* -menetelmästä. Maahanmuuttajataustaisella vanhemmalla tarkoitetaan tässä artikkelissa Suomeen muualta muuttanutta alaikäisen lapsen/lasten vanhempaa. Lisäksi kuvataan vanhempien näkemyksiä siitä, mitä ammattilaisten pitäisi huomioida maahanmuuttajataustaisia vanhempia haastatellessaan.

Taustaa

Suomessa lasten ja lapsiperheiden parissa työskenneltäessä huomioidaan vanhempien kokemukset, vanhemmuus ja perheen näkökulma, mutta laajempaa yhteisöä ja kulttuuria ei huomioida yhtä systemaattisesti. Kaikilla perheillä on kotimaasta riippumatta joitain haasteita ja joitain voimavaroja. Ammattilaisen voi olla hankalaa tunnistaa ja käsitellä niitä, jos perheen kulttuurinen tausta on hänelle vieras.

Asiakkaiden tai potilaiden kulttuuria ja kulttuurista identiteettiä kartoittavia haastatteluja, esimerkiksi Kulttuurinen haastattelu (Cultural Formulation Interview, CFI) ja Brief Cultural Interview (BCI), on käytössä enimmäkseen aikuisten mielenterveystyössä (Groen ym., 2017). Kulttuurisessa haastattelussa (CFI) on myös lasten ja nuorten lisähaastattelu.

Kulttuurista haastattelua on Norjassa jo muokattu kliiniseen käyttöön saamelaisperheiden kanssa työskentelyn avuksi. Tätä versiota hyödynnettiin *Kulttuurisensitiivisen vanhemmuuden haastattelun* pohjana. *Kulttuurisensitiivisen vanhemmuuden haastattelun* ensimmäisiä versioita kommentoivat sekä kulttuuripsykiatriaan että lastenpsykiatriaan erikoistuneet ammattilaiset.

Päivi Korkeala
Saija Kankaanpää
etunimi.sukunimi@hus.fi

Essi Salama
etunimi.sukunimi@tyks.fi

Johanna Mäki-Opas
Pia Solin
etunimi.sukunimi@thl.fi

Näin tutkimus tehtiin:

Tutkimuksen kohdeväestönä oli maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden vanhemmat. Osallistuneilla ei tarvinnut olla omakohtaista kokemusta lastenpsykiatrian tai esimerkiksi lastensuojelun palveluiden käytöstä. Osallistujien maassaolotilalla (oleskelulupatyypillä) ei ollut tutkimuksen kannalta merkitystä.

Osallistujat rekrytoitiin verkostoja käyttäen maahanmuuttajajärjestöjen, kolmannen sektorin toimijoiden ja kotoutumiskoulutusten kautta pääkaupunkiseudulta. Tutkimuksen aineisto koottiin ryhmissä teema-haastatteluin. Tutkimuksessa ei arvioitu menetelmän kaikkien osioiden kaikkien kysymysten toimivuutta vaan ainoastaan osaa. Osallistujille esitettiin avoimia kysymyksiä satunnaisesti valituista haastattelukysymyksistä.

Aineiston kuvaus

Vanhemmuuden kulttuurisensitiivinen haastattelu -menetelmän arvioinnissa kerättiin laadullista tietoa menetelmän toimivuudesta maahanmuuttajataustaisilta vanhemmilta. Aineisto muodostui viidestä ryhmähaastattelusta, joissa haastateltiin yhteensä 32:ta alle 18-vuotiaan lapsen vanhempaa. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Ryhmähaastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti jälkikäteen. Neljä ryhmähaastattelua viidestä toteutettiin tulkin välityksellä (somalilainen, venäläinen, arabialainen). Osallistujat olivat iältään 19–50-vuotiaita. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Tulokset jaoteltiin teemoittain erillisiin kokonaisuuksiin ja esitetään suhteessa menetelmän kysymyksiin.

Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu -menetelmää kehitetään huomioimaan kulttuurinen moninaisuus työskennellessä perheiden, vanhempien ja vanhemmuuden kanssa. Tavoitteena on kehittää työkalu, joka helpottaa keskustelemista ja asioiden nostamista esille ja josta on hyötyä mm. perheen näkökulman ja kokemuksen kartoittamisessa, hoidon muokkaamisessa perheen avun tarpeen kannalta mahdollisimman relevantiksi sekä diagnostiikan tarkentamisessa.

Perheiden kulttuurisen ja maahanmuuttotaustan huomioiminen ja kartoittaminen

Psykiatrisen hoitotyön keskeisiin periaatteisiin kuuluu sosiaalisen kontekstin ja kulttuuristen tekijöiden huomioiminen sekä potilaiden kokonaisvaltainen kohtaaminen. Potilaiden ja perheiden sosiokulttuurinen tausta ja ympäristö (esim. arvot, käytännöt, normit) vaikuttavat esimerkiksi mielenterveysoireiden ilmaisuun ja kliniseen kuvaan (Ryder ym., 2011; Crafa & Nagel, 2014). Mielenterveyden ongelmista kärsivien potilaiden maahanmuuttohistorian sekä sosiaalisten, kulttuuristen ja perheeseen liittyvien tekijöiden systemaattinen kartoittaminen on hyödyllistä mielenterveysongelmien tunnistamisessa ja hoidossa (Kirmayer ym., 2011).

Lastenpsykiatrian näkökulmasta kulttuurisensitiivisyys ja -tietoisuus korostuvat entisestään, sillä ympäristö vaikuttaa keskeisesti lasten kasvuun ja kehitykseen. Esimerkiksi fyysinen elinympäristö, sosiaaliset suhteet ja taloudelliset resurssit vaihtelevat huomattavasti eri puolilla maailmaa (Morelli ym., 2017). Erilaisissa ympäristöissä lapset tarvitsevat erilaisia taitoja ja valmiuksia selviytyäkseen mahdollisimman hyvin. Vanhempien ja muiden hoitajien arvot ja käsitykset hyvästä vanhemmuudesta ja lasten normaalista kehityksestä ovat yhteydessä näihin elinympäristöjen vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin sekä turvallisuuteen. Vanhempien ja hoivahahmojen arvot ja käsitykset ovat puolestaan yhteydessä vanhemmuuden käytäntöihin ja tätä myötä lasten kehitykseen (Keller, 2007; Kuittinen & Isosävi, 2013).

Maahanmuuttajataustaisten perheiden ja lasten hoidon kannalta on tärkeää kartoittaa perheen aikaisempia kokemuksia ja elämää, sillä vanhempien ajatukset hyvästä vanhemmuudesta tai lasten toivotusta kehityksestä eivät muutu automaattisesti maahanmuuton myötä. Esimerkiksi ympäristöissä, joissa lasten ei ole mahdollista käydä kouluja, vanhempien ajatukset kielellisten valmiuksien varhaisesta tukemisesta eroavat usein siitä, mitä Suomessa näistä asioista ajatellaan (Kuittinen & Isosävi, 2013). Maahanmuuttajataustaisia perheitä arvioitaessa ja hoidettaessa tarvitaankin ymmärrystä sekä perheiden taustasta että nykytilanteesta, jotta perheille voidaan tarjota sopivaa tukea.

Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksessa arvioitiin kehitteillä olevan *Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu* -menetelmän toimivuutta. *Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu* on semi-strukturoitu laadullinen menetelmä, jota voi käyttää joustavasti eri asiakas- tai potilastaapaamisissa. Sitä kehitetään ensisijaisesti lasten mielenterveyspalveluiden tarpeisiin, mutta se sopii käytettäväksi hyvin myös muissa sosiaali- ja terveyspalveluissa. Haastattelun avulla on mahdollista kiinnittää paremmin huomiota lapsiperheiden sosiokulttuuriin ja kielellisiin piirteisiin ja maahanmuuttoon liittyviin tekijöihin ja täten saada kattava kokonaiskuva perheen tilanteesta.

Mitä haastateltavat ajattelivat kysymyksistä?

Kulttuurisensitiivisessä vanhemmuuden haastattelussa on neljä eri osiota: perheen kielellinen ja kulttuurinen tausta, perheen elämä Suomessa ja maahanmuuttotausta, lapsen ongelma vanhempien näkökulmasta ja kokemukset avusta sekä perhe, kasvatus ja

Tutkimuskysymykset

- Mitä kohdeväestöön kuuluvat lapsiperheiden vanhemmat ajattelevat haastattelusta?
- Miten vanhemmat ymmärtävät kysymykset?
- Miten vanhemmat kokevat kysymykset (esim. hyviä, huonoja, tärkeitä, liian arkaluonteisia)?
- Onko jotain erityistä, mitä ammattilaisten pitäisi huomioida vanhempia haastatellessaan?
- Puuttuuko haastattelurungosta jotakin?

vanhemmuus. Jokaisessa osiossa on ydin- ja apukysymyksiä. Ydinkysymyksiä on yhteensä 63. Haastattelun voi tehdä osissa useamman tapaamiskerran aikana, ja osan osioista voi myös ohittaa, jos niiden kartoittamat asiat ovat jo työntekijän tiedossa tai eivät koske perhettä.

Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu -menetelmää arvioivissa ryhmähaastatteluissa osallistujilta kysyttiin heidän mielipiteitään eri osioiden kysymyksistä.

Perheen kielellinen ja kulttuurinen tausta

Haastateltavat pitivät perheen kielelliseen taustaan liittyviä kysymyksiä tarpeellisina, hyvinä ja ymmärrettävinä. Haastateltavien mielestä kysymys ”Mitä kieltä käyttäisitte mieluiten asioidessanne terveydenhuollon palveluissa?” oli erittäin hyvä, ja he toivoivat, että heiltä näin kysyttäisiin. Kysymyksen vanhempien luku- ja kirjoitustaidosta haastateltavat ymmärsivät hyvin ja kokivat sen myönteisesti:

”Ihan ok kysymys, jos sen jälkeen ei tule tämmöisiä kysymyksiä, kuten – no, teidän perheessä kolme kieltä, miksi teette näin, miksi puhutte niin paljon kieliä.”

Haastatteluissa tuli esiin, että lapsiin liittyvät kysymykset tuntuvat hyväksyttävämiltä kuin vanhemman kokemuksiin tai vanhemman omaan kasvuympäristöön liittyvät kysymykset. Kysymys ”Kertoisitteko hieman omasta kasvuympäristöstänne, kun te vanhemmat olitte lapsia? Oliko teidän esimerkiksi mahdollista käydä koulua?” sai monet haastateltavat pohtimaan, miksi sitä kysytään. Lisäksi kysymys oli usealle haastateltavalle vaikea ymmärtää ja kysymystä piti selventää ja ilmaista toisella tavoin. Kysymys jakoi mielipiteitä: osa koki kysymyksen tarpeelliseksi, koska heidän mukaansa vanhempien tausta vaikuttaa myös lapseen ja lisää työntekijän ymmärrystä perheen tilanteesta, ja osa taas piti kysymystä pelottavana ja tarpeettomana. Eräs haastateltava ehdotti toisenlaista muotoilua:

”Voisi kysyä, että haluatko kertoa jotain omasta lapsuudestasi, onko jotain, mihin pitäisi kiinnittää huomiota.”

Kysymys saattoi tuntua haastateltavien mielestä pelottavalta siksi, että he epäilivät, että omasta kasvuympäristöstä kertominen käynnistäisi lastensuojelun toimenpiteet tai että työntekijä ajattelisi, ettei vanhempi ole oman taustansa vuoksi kyvykäs huolehtimaan lapsesta.

Perheen elämä Suomessa ja maahanmuuttotausta

Kysymykset, jotka liittyivät perheen elämään Suomessa, ymmärrettiin oikein, mutta ne herättivät jonkin verran kysymyksiä ja pelkoja. Vanhemmuus Suomessa puhutti haastateltavia, ja he miettivät esimerkiksi, mitä haetaan kysymyksellä ”Voitteko mielestänne olla Suomessa sellaisia vanhempia kuin haluaisitte olla?”. Eräs haastateltava toi esiin, että lasten kasvatus entisessä kotimaassa on hyvin erilaista kuin Suomessa. Tapa, jolla hän olisi voinut entisessä kotimaassaan kasvattaa lasta, ei ole Suomessa mahdollinen.

Rasismiin liittyvät kysymykset herättivät paljon keskustelua. Pääosa haastateltavista piti tätä kysymystä erittäin tärkeänä tai hyvänä. Ryhmähaastattelussa, jossa ei ollut tulkkia, koettuun rasismiin liittyvä kysymys ei ollut ymmärrettävä. Eräs haastateltava toi esiin, että rasismikokemuksista voi olla vaikeaa puhua niihin liittyvien häpeän tunteiden vuoksi.

Myös maahanmuuttotaustaan liittyvät kysymykset herättivät paljon keskustelua, ja osa kysymyksistä jakoi haastateltavien mielipiteitä. Kysymykset sinällään olivat vastaajien mielestä ymmärrettäviä. Osa kysymyksistä oli vastaajien mielestä kuitenkin sopimattomia. Monet haastateltavat ajattelivat, että kysymys ”Miten tulitte Suomeen ja miksi juuri Suomeen?” ei ole sovelias. Osa piti kysymystä rasistisena. Haastateltavat liittivät kysymyksen poliisiin ja maahanmuuttovirastoon sekä kokivat sen hyvin henkilökohtaiseksi. Useat niistä haastateltavista, jotka pitivät kysymystä hyvänä ja sopivana, toivat esiin, että mikäli kysymys esitetään ystävällisellä äänensävyllä ja sen kysymistä perustellaan, niin sitten se on hyväksyttävä. Se, että maahanmuuttoon liittyvät kysymykset olivat haastateltaville helppoja ymmärtää, saattaa johtua siitä, että suurin osa heistä oli saapunut Suomeen turvapaikanhakijoina ja he ovat joutuneet keskustelemaan teemasta toistuvasti, mm. poliisin ja maahanmuuttoviraston kanssa sekä kotoutumisvaiheen palveluissa.

Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu -menetelmä löytyy

- [Mielenterveystalon ammattilaisten osiosta](#) (vaatii kirjautumisen)
- [PALOMA-osaamiskeskuksen verkkosivuilta](#)
- [Innokylästä](#)

Lapsen ongelma vanhempien näkökulmasta ja kokemukset avusta

Kysymykset, jotka liittyivät lapsen ongelmaan vanhempien näkökulmasta katsottuna, olivat pääsääntöisesti ymmärrettäviä. Joitakin haastateltavia hämmensi kysymys ”Mikä sai teidät tulemaan tänään tänne?”. Haastateltavat pohtivat, miksi näin kysytään, kun työntekijä kuitenkin tietää, miksi tapaaminen tai vastaanotto on varattu. Osion muut kysymykset koettiin hyvinä ja tarpeellisina, ja erityisesti kysymystä ”Miten tämä ongelma vaikuttaa teidän koko perheeseen?” pidettiin onnistuneena. Eräs haastateltava huomautti lapsen ongelmien vaikuttavan laajemminkin:

”Se on ihan normaalia. Koska se vaikuttaa lapsen se huonovointisuus koko perheeseen.”

Kysymyksiä, joiden aiheena olivat avun saamista koskevat kokemukset ja toiveet, pidettiin pääsääntöisesti hyvinä. Haastateltaville hieman vaikeaselkoinen kysymys oli ”On tavallista, että vanhemmat hakevat apua erilaisiin ongelmiin eri tahoilta, esim. terveyspalveluista, uskonnollisista yhteisöistä ja parantajilta. Mitä apua tai neuvoja olette saaneet tähän ongelmaan?”. Kysymys koettiin kuitenkin erittäin tarpeellisena, kun se muotoiltiin toisin.

Perhe, kasvatus ja vanhemmuus

Muutama haastateltava pohti kysymyksen ”Keitä teidän perheeseen kuuluu?” kohdalla, tarkoitetaanko kuulumisella asumista vai kuulumista. Tästä syntyi hyvä keskustelu perheksitysten erilaisuudesta. Lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen liittyvät kysymykset tuntuivat pääsääntöisesti vaikeaselkoisilta. Lisäksi kysymys ”Onko omassa yhteisössänne äidin ja lasten tai isän ja lasten välinen suhde yleensä erilainen?” herätti useassa vastaajassa ajatuksen, etteivät he halua ottaa kantaa koko yhteisön puolesta, koska jokainen perhe on erilainen. Parempana pidettiin kysymystä ”Onko teidän perheessä äidin ja lasten välinen suhde erilainen kuin isän ja lasten?”.

Useat vastaajat kertoivat vastaavansa mielellään kysymykseen ”Minkälaisia vahvuuksia ja voimavaroja teidän perheellä on? Entä lapsella?”.

”Se on hyvä kysymys, ja jokainen äiti tietää, missä hänen lapsensa on hyvä.”

”Minun mielestä outo kysymys. En tiä miksi, mutta on.”

Voimavara- ja vahvuus-sanat vaativat avaamista ja toisella tavoin sanomista. Kun kysymys esitettiin ymmärrettävällä tavalla, kokivat haastateltavat sen kuitenkin hyvänä.

Mitä haastateltavat ajattelevat haastattelusta ja mitä puutteita siinä on heidän mielestään?

Haastateltavat suhtautuivat myönteisesti *Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu* -menetelmään ja uskoivat sen saattavan olla hyödyllinen perheen avun saamisen kanalta. Eräs haastateltava kuvasi haastattelua ja keskustelua:

”Ihminen, joka kysyy, sille ei ole sama, mitä meille elämä on. Se on tosi tärkeää. Voi kertoa mitä haluaa.”

Eräs haastateltava kertoi pitävänsä hyvänä, että lastenneuvolassa oli kysytty äidin jaksamisesta ja siitä, onko hänellä ollut ajatuksia itsensä tai vauvansa satuttamisesta. Haastateltavalle oli tärkeää, että näistä asioista kysytään suoraan.

Muutama haastateltava toi esiin, että haastattelussa ei käsitellä parisuhdetta lainkaan. Nämä haastateltavat toivoivat, että vanhempien parisuhde otettaisiin puheeksi. Tämä lienee perusteltu toive, koska tiedetään, että maahanmuuttoa edeltävät negatiiviset kokemukset, kuten altistuminen traumaattisille tapahtumille, vaikuttavat usein kielteisesti perheen toimintakykyyn ja avioliittoon (Bek-Pedersen & Montgomery, 2006; Coulter, 2013; van Ee ym. 2013). Myös perheväkivallan puheeksi ottaminen nousi esiin haastatteluissa:

”Minusta pitäisi kysyä perheväkivallasta suoraan, että miten teidän perheessä, mitä äiti tekee, kun hän suuttuu, ja mitä isä tekee, kun hän suuttuu.”

Muutamit haastateltavat kokivat tärkeäksi myös keskustelun väkivallan eri muodoista. Heidän mielestään vaikeista asioista pitää voida kysyä suoraan, mutta on tärkeää, että asiat otetaan esiin ystävällisesti ja rauhallisesti.

Mitä ammattilaisten on hyvä huomioida vanhempia haastateltaessa?

Työntekijän on hyvä tuoda esiin, että kysymykset ovat vapaaehtoisia. Tämä saattaa pehmentää tilannetta, jos vanhempi kokee kysymyksen pelottavaksi tai aiheettomaksi: ”Sä voit jättää puhumatta, mut jos sä kerrot, ehkä voimme auttaa enemmän tai paremmin sua.”

Mikäli työntekijä kohtaa asiakkaan ”avosylin, hyväksyvästi, katsekontaktin ottaen ja rauhallisella äänen sävyllä puhuen, niin silloin on lupa kysyä mitä vain”, sanoi yksi haastateltava.

Ryhmähaastatteluissa nousi esiin haastateltavien toive yksilöllisestä kohtaamisesta, johon ei sisälly ennakko-oletuksia. Työntekijän avoin suhtautuminen koettiin tärkeänä, samoin ystävällinen katsekontakti. Lääkäreihin kohdistui vahva odotus siitä, että vastaanotolla pitäydytään selkeästi vain siinä asiassa, minkä vuoksi sinne on hakeuduttu. Jos siitä poiketaan, on tärkeää selittää, miksi niin tehdään.

Pohdinta ja johtopäätökset

Maahanmuuttajataustaisten perheiden määrä on kasvanut Suomessa viime vuosina, ja ammatillaiset tarvitsevat lisää tukea ja työvälineitä kulttuurisesti moninaisten perheiden ja lasten auttamiseen. Maahanmuuttajataustaisia potilaita ja perheitä arvioitaessa ja hoidettaessa on syytä huomioida sosiokulttuuriset tekijät, maahanmuuttoprosessin eri vaiheet, perheenjäsenten mahdolliset traumaattiset kokemukset sekä haasteet uudessa kotimaassa. Mielenterveyspalveluiden tulee olla tarvittaessa kulttuurisesti ja kielellisesti mukautettuja.

Tutkimuksessa tuli esiin kieliryhmittäisiä eroja siinä, kuka voi haastateltavien mielestä kysyä ja mitä; samoin eroja oli siinä, miten pelottavilta kysymykset tuntuivat. Toisaalta myös yksilölliset erot tavassa ymmärtää ja kokea kysymyksiä tulivat selkeästi esiin. Osa kysymyksistä oli vaikeasti ymmärrettäviä. Haastateltavien oli hankala ymmärtää tiettyjä sanoja, esimerkiksi *asema, väli* ja *suhde*, ja ne piti ilmaista toisin. Myös tulkkien oli ajoittain vaikeaa ymmärtää joitakin kysymyksiä. Aineiston perusteella kysymyksiä tulee muokata selkokielisiksi.

Haastattelutilanteessa haastateltavat alkoivat herkästi vastata arvioitaviin kysymyksiin sen sijaan, että olisivat pohtineet, millainen kysymys on tai ymmärtävätkö he sen. Siitä voi päätellä, että osa kysymyksistä oli ymmärrettäviä ja näihin oli helppo vastata ja että näitä asioita oli soveliaista kysyä. Lisäksi haastattelijalle syntyi vaikutelma, että haastateltavilla oli tarve puhua tietyistä teemoista. Näitä teemoja olivat mm. ystävyys suomalaisten kanssa sekä rasismi.

Haastattelujen perusteella syntyi vaikutelma, että on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota kohtaamiseen ja hoitosuhteen alkuun ja pyrkiä vastaanotoilla kiireettömään tunnelmaan. Lisäksi on tärkeää perustella, miksi ammattilainen on kiinnostunut erilaisista asioista ja miksi asioita kysytään, ja kysymyksissä on edettävä sensitiivisesti eteenpäin. Hoitosuhteen näkökulmasta on hyvä tiedostaa, että jos kysymys tuntuu vanhemmasta pelottavalta, jokin oleellinen informaatio saattaa jäädä piiloon. Ammatillisella ja perheellä saattaa olla erilainen käsitys siitä, miksi palveluita käytetään. Tällöin on hyvä aluksi varmistaa rauhasa, että ollaan yhtä mieltä tapaamisen syystä ja tavoitteesta, ja vakuuttaa, että perheen näkökulmaa arvostetaan.

Maahanmuuttajataustaisia vanhempia haastateltaessa on hyvä huomioida, että kysymyksiä on usein tarve avata ja selittää toisin sanoin, ja usein on varmistettava, että tulkki ja vanhempi ymmärtävät kysymyksen. Lisäksi ammattilaisten tulee perustella, miksi he kysyvät tiettyä asiaa, jotta vältetään väärinymmärryksiltä. On hyvä esimerkiksi pohjustaa, että vanhempien omat kasvukokemukset saattavat vaikuttaa heidän ajatuksiinsa lasten kasvatuksesta tai että näitä asioita kysytään myös suomalaistaustaisilta vanhemmilta. Tämä vaatii vastaanottotyyhön enemmän aikaa.

Haastattelun ohjeistuksia ja kysymyksiä muokattiin tutkimustulosten pohjalta, ja lisäksi varmistettiin kysymysten selkokieliisyys.

Suosituksena todetaan, että menetelmä on soveltuvien osin käytettävissä kaikissa lapsiperhepalveluissa, joissa kohdataan maahanmuuttajataustaisia lapsiperheitä. Esimerkiksi kysymykset kielitaidosta ja avun saamisesta pätevät kaikkiin maahanmuuttajataustaisiin. Haastattelussa on useita eri osioita ja paljon kysymyksiä, sillä perheet ovat heterogeenisiä eivätkä kaikki kysymykset sovellu kaikkiin tilanteisiin.

”Ihminen, joka kysyy, sille ei ole sama, mitä meille elämä on”

Kiitokset

Haluamme kiittää haastattelun kehittämiseen osallistuneita kulttuuripsykiatrian ja lastenpsykiatrian ammattilaisia Cecilie Javoja, Judith van der Weeleä, Venla Lehteä ja Sanamaria Turusta sekä pohjoismaisen kulttuuripsykiatrian yhteistyön ylläpitäjiä Sigrid Helene Haugia ja Valerie Demarinista. Kiitämme haastateltavien löytämisestä Irakilaisten naisten yhdistystä, Klubok ry:tä, Helsingin Työväenopistoa ja Loisto settlementti ry:tä. Erityisen lämpimät kiitokset kaikille haastateltaville, joita ilman tätä tutkimusta ja menetelmän kehittämistä ei olisi voitu tehdä.

Lähteet

Aaltonen M, Gissler M, Haikkola L, Huotari T, Ilmakunnas I, Juutinen A, Keski-Säntti M, Kiilakoski T, Kääriälä A, Merikukka M, Pekkarinen E, Rask S, Ristikari T & Salo J. 2020. Suomi seuraavan sukupolven kasvu ympäristönä. Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 15/2020. ISBN 978-952-343-582-7.

Bek-Pedersen K & Montgomery E. 2006. Narratives of the past and present: Young refugees' construction of a family identity in exile. *Journal of Refugee Studies*, 19(1), 94-112. <https://doi.org/10.1093/jrs/fej003>.

Castaneda A, Mäki-Opas J, Jokela S, Kivi N, Lähteenmäki M, Miettinen T, Nieminen S & Santalahti P. 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa: PALOMA-käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-100-3>.

Castaneda A E, Cilenti K, Rask S, Lilja E, Skogberg N, Kuusio H, Salama E, Lahti J, Elo-Vainio M, Suvisaari J, Koskinen S & Koponen P. 2020. Migrants Are Underrepresented in Mental Health and Rehabilitation Services-Survey and Register-Based Findings of Russian, Somali, and Kurdish Origin Adults in Finland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6223. <https://doi.org/10.3390/ijerph17176223>.

Coulter S. 2013. Systemic psychotherapy as an intervention for post-traumatic stress responses: An introduction, theoretical rationale and overview of developments in an emerging field of interest. *Journal of Family Therapy*, 35(4), 381-406. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6427.2011.00570.x>.

Crafa D & Nagel S K. 2014. Traces of culture: the feedback loop between brain, behavior, and disorder. *Transcultural Psychiatry*.

Groen S, Richters A, Laban C & Deville W. 2017. Implementation of the Cultural Formulation through a newly developed Brief Cultural Interview: Pilot data from the Netherlands. *Transcultural Psychiatry*, 54(1), 3-22.

Keller H. 2007. *Cultures of Infancy*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Kieseppä V & Lehti V. 2021. Katsaus: Maahanmuuttajien mielenterveyspalvelujen käyttö, erot kantaväestöihin ja erojen taustatekijät. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2021*: 58: 78-88.

Kirmayer L J, Narasiah L, Munoz M, Rashid M, Ryder A G, Guzder J, ... & Pottie K. 2011. Common mental health problems in immigrants and refugees: general approach in primary care. *Canadian Medical Association Journal*, 183(12), E959-E967.

Tämä tutkimus on osa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoimaa *Pakolaisten mielenterveys-työn valtakunnallisen tukirakenteen perustaminen ja osaamisen levittäminen* -hanketta (PALOMA2-hanke, 2019–2021). Hankkeessa testattiin ja kehitettiin 12:ta pakolaistaustaisten mielenterveyden tukemisen menetelmää ja toimintamallia. Hanketta ovat toteuttaneet THL, sekä Oulun, Kuopion, Tampereen, Turun ja Helsingin yliopistolliset sairaalat ja MIELI ry ja sitä rahoittaa EU:n Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisraha-AMIF.

Lisätietoja:
www.thl.fi/palomaosaamiskeskus

Kuittinen S & Isosävi S. 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa *Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Alitolppa-Niitamo A, Fågel S, & Säävälä M (toim.) Helsinki, Väestöliitto 2013.

Lehti V, Gyllenberg D, Suominen A & Sourander A. 2018. Finnish-born children of immigrants are more likely to be diagnosed with developmental disorders related to speech and language, academic skills and coordination. *Acta Pædiatrica*, 107, pp. 1409–1417.

Lehti V & Sourander A. 2016. Maahanmuuttajien kanssa työskentely. Teoksessa *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Duodecim.

Markkula N, Cabieses B, Lehti V, Uphoff E, Astorga S & Stutzin F. 2018. Globalization and Health, 14, 52. <https://doi.org/10.1186/s12992-018-0370-9>.

Morelli G A, Chaudhary N, Gottlieb A, Keller H, Murray M, Quinn N, Rosabal-Coto M, ... & Vicedo M. 2017. Taking Culture Seriously. A Pluralistic Approach to Attachment. Teoksessa Keller, H. & Bard, K. A. (toim.). *The Cultural Nature of Attachment: Contextualizing Relationships and Development*. Strüngmann Forum Reports, vol. 22. Cambridge, MA: MIT Press.

Ryder A G, Ban L M & Chentsova-Dutton Y E. 2011. Towards a Cultural-Clinical Psychology. *Social and Personality Psychology Compas*, 5(12), 960–975. doi:10.1111/j.1751-9004.2011.00404.x.

van Ee E, Sleijpen M, Kleber R J & Jongmans M J. 2013. Father - involvement in a refugee sample: Relations between posttraumatic stress and caregiving. *Family Process*, 52(4), 723-735.

Muuta kirjallisuutta ja materiaalia

Cultural Formulation Interview. Kulttuurinen haastattelu.
https://www.psy.fi/psykiatrisia_tyovalineita

Tämän julkaisun viite:

Korkeala P, Kankaanpää S, Salama E, Mäki-Opas J, Solin P (2021) . Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu –menetelmän arviointi. Tutkimuksesta tiiviisti 21/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-652-7 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-652-7>